

27 maj SPF Jernet vandring den 27 maj 2022, Morkarla Folkskola och Morkarla kyrka

Vår majvandring i år där regnet och åskan var ständigt närvarande samlade 21 medlemmar varav 11 kvinnor och däribland även en läs och skrivkunnig kommande medlem, nu snart 10-år. Dagens elev i Folkskolan.

Den för många välkända konstnären, författaren och Morkarlabon **Gunnar Ahlbäck** tog emot oss och välkomnade alla in i "Gamla Skolan". Vår guide för dagen var en man som Hans hittat med många järn i elden. Han har förtjänstmässigt uppmärksammats bl.a. med:

Uplands Spelmansförbunds guldmärke 1991

Upplands fornminnesförening och hembygdsförbunds förtjänstmedalj 1993

Österby-Dannemoras hederstitel Årets bruksare 2017

Region Upplands Hedersstipendiat för sina kulturhistoriska gärningar 2019

Dessutom författare till en rad böcker varav en sålde bra på denna träff, den om Morkarla kyrka och dess målningar. Välskriven och faktafylld från pärm till pärm.

Vad gäller vårt första besöksmål idag, Gamla Skolan, hade de som en gång gått i Morkarla skola varit med om årets högtid: *Gammeldags Skola*, där elever fick uppleva hur skola fungerade med aga, läxor, skamvrå och så vidare från mitten av 1800-talet fram till 1949 när den nya skolan stod klar. 2014 beslutade kommunen att lägga ner våra två byskolor i Österbybruk. Numer är det således ingen Gammeldags Skola längre.

Av vår guide fick höra om hur den numer museala byggnaden bevarats och bland annat hur den blivit berömd inom film och museer. En skolpulpet från 1878 liksom bänkarna var väl bevarade och ett exemplar finns hos Upplandsmuseet. De skrivpulpeter vi såg nu i lokalen var senare tillverkade men passade in i Madickenfilmerna tyckte regissören så till detta lånades det ut berättade Gunnar med märkbar stolthet.

Vi fick en fantastisk genomgång av allt från hur skolan växt fram med små medel och allt eftersom byggts ut med uppfinningsrika krafter. Läraryrket var fattigt och man bodde i skolan med sin familj. En svår tid på 1800-talet med många elever i skolan. Från 1842 när det blev lagstadgad skolgång för alla tog det fram till 1878 innan just Morkarla folkskola startade.

Gunnar var den som varit noga med att bevara undervisningshjälpmedel och lära sig tekniker för undervisning med dessa och visade oss prov på allt från att spela på psalmodikon som fanns i skolan innan tramporgeln kom omkring 1880, till hur man lärde sig läsa och räkna. Vår unga deltagare i SPF-gruppen visa hög nivå på kompetens för

allehanda hjälpmedel vilket framgår av filmen som finns med bland bilderna här. Dra på lite ljud på datorn så hör man tydligt.

Dåtidens undervisningsmetod hette Lancastermetoden efter sina engelska upphovsmän, och var den som gällde i Europa från sent 1700-tal och i Sverige från början av 1800-talet och således även i Morlarla från starten 1878, metoden som också kallas Växelmetoden.

Kafferast efter en hård skoldag.... Regnet höll upp så vi fick mingla med koppen på stående fot då stolarna var lite för blöta idag. Men mingel blev det så klart.

Andra passet på vandringen tog Gunnar oss in i den gamla kyrkan med anor från 1450-talet, fylld med vackra målningar av Erik Nilsson från 1580. Just kyrkmålningar är ett av Gunnars specialintressen och han berättade initierat om alla delar av målningar vi såg. Bilderna kan inte göra rättvisa åt hur välgjorda målningarna är. Kortfattat kan man säga att kyrkans målningar är en välfångad exposé av klämodet på 1500-talet. Mer om kungahuset än religiösa motiv som är mer vanligt i kyrkor. Gunnars bok om Morkarla kyrka beskriver allt man behöver veta för att förstå hur målaren tänkte.

Dopfunten var som många i landet från Gotland med sitt vackra bågmönster som återfinns runt om i landet och inte mist i Dalmålningar. Även på predikstolen ser man bågar. Den är inte lika gammal som kyrkans övriga delar men Gunnar visste var årtalet registrerats av tillverkaren och berättade att det står 1632 (vill jag minnas). Mängder av vackra ornament pryddes den vackra predikstolen.

Slutligen kort om orgeln som är avsevärt senare. Kyrkans nuvarande orgel är svensktillverkad och invigdes 1957. En klassisk barockorgel med härligt mustig klang som fyller kyrkorummet. Gunnar lät oss höra en pampig psalm med alla fingrar och fötter. En värdig avslutning på en fantastisk guidning och tack till den bra boken jag köpte i vilken jag hittade en hel del till denna text.

Så tack Hans Gustavsson som ordnade denna runda med en oförglömlig guidning.

Text och foto Jan Edenqvist / © SPF Jernet